

Dansk Sprognævn 1976

Den sproglige oplysnings- og rådgivningsvirksomhed har været en af nævnets hovedopgaver. Sekretariatet har i 1976 besvaret i alt ca. 7 200 spørgsmål, heraf ca. 5 600 mundtlige og ca. 1 600 skriftlige. Det samlede antal er det højeste i nævnets historie. De tilsvarende tal i 1975 var 6 500, 4 600 og 1 900.

Som i de foregående år har forespørgslerne især drejet sig om sprogrigtighed: retskrivning, tegnsætning, udtale, orddannelse, bøjning, syntaks og ordbrug. Endvidere er der blevet spurgt om ords betydning, oprindelse og alder, om brug af ordbøger, grammatikker og lign.

Svarene på en del af de vigtigere forespørgsler af almen interesse er offentliggjort i nævnets årsberetning og i tidsskriftet *Nyt fra Sprognævnet*. Årsberetning 1975/76 udkom i efteråret 1976, og Årsberetning 1976/77 udkommer i efteråret 1977. Af *Nyt fra Sprognævnet* er i 1976 udsendt nr. 16 og 17, og i foråret 1977 nr. 18; bladet, der er nævnets største kontaktflade till offentligheden, udsendes nu i omtrent 12 000 eksemplarer.

Sekretariatet har gennemgået udkast til terminologi m.m. inden for en række områder. Det drejer sig især om forslag til danske standarder. Gennem forespørgsler og på anden måde har nævnet haft en voksende kontakt med danske oversættere m.m. i EFs institutioner i Bruxelles og Luxembourg. Den permanente arbejdsgruppe Terminologigruppen, hvori nævnet er repræsenteret, har i årets løb arrangeret et kontaktmøde mellem på den ene side gruppens medlemmer og andre sagkyndige og på den anden side repræsentanter for EFs terminologibureauer og sprogtenester i Bruxelles og Luxembourg. Repræsentanter for nævnet har herunder deltaget i en paneldiskussion om det danske sprog i EF-samarbejdet.

Efter anmodning fra Statsskattedirektoratet og Statens Informationskontor har nævnet medvirket ved udformningen af vejledningen til selvangivelsen. Arbejdet har bestået i en sproglig revision.

Nævnet har fortsat ydet Det danske Bibelselskab assistance ved gennemførelsen af en ny prøveoversættelse af Salmernes bog.

Nævnets samarbejde med Danmarks Forvaltningshøjskole er foregået på samme måde som i de foregående år. En repræsentant for nævnet har for 3 kursushold gennemgået sproglige problemer i forbindelse med udformningen af love og bekendtgørelser (jf. Sprog i Norden 1973, s. 61—73).

Indsamlingen og registreringen af ny ord, former og vendinger er blevet fortsat. Citatsamlingen er vokset med ca. 40 000 sedler; det samlede antal er nu godt en halv million.

Arbejdet med en revideret udgave af Retskrivningsordbogen er fortsat.

Nævnet har i 1976 udsendt Svarregister 1955—75. Ord- og emneregister til Dansk Sprognævns årsberetninger 1955—75 og Nyt fra Sprognævnet, nr. 1—15.

Språknämnderna i Finland 1976

Forskningscentralen för de inhemska språken

Den 1 mars 1976 inledde Forskningscentralen för de inhemska språken sin verksamhet i Helsingfors. Ett stort antal institutioner och långtidsprojekt för forskning, arkivering, ordboksarbete och språkvård i fråga om finskan, finlandssvenskan, samiskan och ett antal av finskans släktspråk kom därmed att sammanföras i en och samma statliga central.

För den finska språkvårdens del var förändringarna inte särskilt märkbara, medan den svenska språkvården genom en heltidsanställd sekreterare och en statligt utnämnd språknämnd fick helt andra resurser och starkare status än tidigare. För första gången finns det numera också en samisk språknämnd i Finland, och den samiska rådgivningen har kommit i gång i begränsad omfattning.

Den finska språkvården sköts vid forskningscentralens finska språkbyrå, den svenska inom byrån för svenska språket och den samiska inom forskningsarkivet Suomen Suku. Som sakkunnigorgan för språkvården finns en finsk och en svensk språknämnd med vardera sju medlemmar (av vilka en är tjänsteman vid centralen och samtidigt nämndens sekreterare) och en samisk språknämnd med fyra medlemmar.

En närmare presentation av forskningscentralen ingick i Språk i Norden 1976.

Nordiskt samarbete

Både den finska och den svenska språknämnden var representerade på de nordiska språknämndernas årsmöte i Húsavík

i augusti och på sekreterarmötet i Stockholm i maj. Nämnerna representerades vidare av sina sekreterare dels i Sverigefinska språknämnden, dels i arbetsgruppen för utredning av språkvårdssamarbetet i Norden.

Tekniskt terminologiarbete

Genom ett samarbetsavtal är Centralen för teknisk terminologi anknuten till Forskningscentralen för de inhemska språken, som också utser en finsk och en svensk representant i CTT:s styrelse. Av brist på medel kunde bara en sekreterare på halvtid anställas för CTT:s räkning, och terminologiarbetet kunde därför inte inledas i den utsträckning som planerats. Huvudvikten lades på sammanställningen av en förteckning över nomenklaturer och terminologilistor där finska eller svenska termer ingår. Listan omfattar 250 titlar.

Finska språkbyrån deltog vidare i Finlands standardiseringsförbunds terminologiarbete, och standardiseringsförbundets svenska standarder granskades vid svenska språkbyrån.

Finska språknämnden/språkbyrån

Språknämndens ordförande var professor Terho Itkonen och övriga medlemmar var professorerna Osmo Ikola, Matti Sadeniemi och Aimo Turunen, diplomingenjör Osmo Ranta, redaktör Arvo Salo samt byråchef Esko Koivusalo (sekreterare). Protokollist vid nämndens möten var fil. mag. Anneli Räikkälä. Språknämnden höll tre möten.

Språkbyrån mottog under året 10 837 telefonförfrågningar, i medeltal 46 per arbetsdag. Skriftligt besvarades 110 frågor. 21 svar på frågor som ställts i tidningar utarbetades. Fem artiklar och två intervjuer i tidningspressen behandlade språkvårdsarbetet. I radioprogrammet "Kielikorva" ('Språkörat') framträdde representanter för byrån fem gånger, och sammanlagt 36 föredrag och kursföreläsningar hölls för olika målgrupper. Informationsbladet "Kielikello" nr 8 (specialnummer om namn) utkom i en upplaga av 25 000 exemplar.

Telefonrådgivningen sköttes av fil. mag. Anneli Räikkälä.

Ordboksredaktionen arbetade vidare på manuskriptet till "Nyky-suomen perussanakirja" ('Nufinsk basordbok'). De artiklar som skrevs under året motsvarar omkring 300 trycksidor. Till den finska nyordslistan färdigställdes bokstäverna A—K och S—V. Ordmaterialen från tidskriften "Suomen Kuvalehti" nr 36/1975—11/1976 överfördes från fotosatta datamaskinsremсор på mikrokort, ordnade i kontextlistor enligt KWIC-metoden.

Svenska språknämnden/språkbyrån

Det svenska språkvårdsarbetet vid Forskningscentralen för de inhemska språken sköts inom byrån för svenska språket, som härutöver har hand om svensk namnvård och namnsforskning i Finland samt redigeringen och utgivandet av dialektordboken Ordbok över Finlands svenska folkmål (se kapitlet Nyare litteratur . . .).

Ordförande för Svenska språknämnden i Finland var professor Carl-Eric Thors och övriga medlemmar var professor Åke Granlund, justitierådet Henrik Grönqvist, professor Christer Laurén, professor Björn Pettersson, förvaltningsdirektör Sten-Olof Westman och forskaren Mikael Reuter (sekreterare). Språknämnden höll tre möten.

Den språkliga rådgivningen sköttes av Mikael Reuter. Sammanlagt besvarades under året 1502 telefonförfrågningar, av dem 158 under den gamla språkvårdsnämndens tid före den 1 mars och de övriga 1344 inom ramen för forskningscentralen. Då de flesta förfrågningarna innehöll flera delfrågor var antalet enskilda frågor betydligt större än så. Största delen av samtalen kom från myndigheter, företag och översättare, och de flesta frågorna gällde översättning av termer eller svåra uttryck från finska till svenska. En annan stor grupp bland frågorna gällde skrivregler i svenskan. Sekreteraren granskade vidare ett trettiotal texter från standardiseringsförbundet och olika statliga och kommunala verk samt ett antal texter och ordlistor till läroböcker i svenska.

Utarbetandet av en finsk-svensk utbildningsordlista pågick hela året i nära samarbete med representanter för berörda

myndigheter. Till en stor del innebar arbetet terminologiskt nyskapande. Ordlistan kom ut i en första offsettryckt upplaga i maj 1977.

Den finlandssvenska delen av nyordsundersökningen pågick under året med hjälp av timanställd arbetskraft, och det egentliga excerperingsarbetet avslutades. Materialet kommer att inarbetas i den rikssvenska nyordslistan.

Språknämndens ordförande Carl-Eric Thors skrev spalten "Modern svenska" i Hufvudstadsbladet och Mikael Reuter skrev spalten "Språklådan" i utvandartidningen Finlandsnytt. Reuter gav vidare kurser i svenskt språkbruk åt nuvarande och blivande radiojournalister.

Norsk språkråd 1976

Norsk språkråd har i 1976 halde fram å arbeida etter dei same retningslinene som tidlegare.

I 1976 kom det inn til språkleg kontroll 347 lærebøker, 143 på nynorsk, 177 på bokmål og 27 med både bokmåls- og nynorsktekst. Dette er om lag same talet som dei siste par åra. Språkrådet har i eit brev til Læremiddelutvalet av 1973 (som vurderer godkjenningsordninga for lærebøker) uttalt at det er lite å vinna med å gå over til andre former for språkkontroll av lærebøker, og rår difor til å halda fast ved den noverande ordninga for språkleg godkjenning. Språkrådet har også uttalt seg om utkastet til eit mellombels regelverk for godkjenning av lærebøker, og bl.a. understreka at jamstillinga mellom bokmål og nynorsk bør omfatta alle læremiddel som inneheld norsk tekst eller tale, og at ein ikkje bør dispensera frå kravet om at bøkene skal liggja føre samtidig og til same pris på begge målformene. Norsk språkråd har også teke opp problemet med omsetjing av lærebøker til nynorsk, og meiner departementet bør vurderer om ein bør få ei offentleg omsetjingsteneste for lærebøker.

Norsk språkråd får stadig fleire spørsmål om språkproblem, bl.a. om teiknsetjing, uttale, rettskriving, bøying, ordlaging, terminologi, avløysarord og syntaks. Eit utval av spørsmåla og svara er publisert i meldingsbladet Språknytt, som har kome med fire nummer i 1976, kvart på 16 sider.

Språkrådet vedtok på møtet 9.10.76 å rå til for styresmaktene at det framleis skal vera eit skilje mellom bruksområdet for hovud- og sideformene i rettskrivinga. Rådet vedtok å rå til at hovudformene skal gjelda for offentleg målbruk — forutan i lærebøkene i skulen.

Rådet har gjort ein del rettskrivingsvedtak, som er publi-

serte i årsmeldinga for 1976.

Arbeidet med fagspåk og terminologi har halde fram. Komiteen for dataterminologi har gjeve ut *Norsk dataordbok* (jf. s. 69). Arbeidet med ei tilråding om norsk grammatikkterminologi er også ferdig (jf. s. 70). Det er elles i gang arbeid med marknadsføringsterminologi, oljeterminologi og historiske namn. Rådet har også vedteke å setja ned terminologikomitear for biologi, samfunnskunnskap, fysikk og kjemi i samarbeid med Grunnskulerådet og Rådet for vidaregåande opplæring.

I samarbeid med dei andre nordiske nemndene har Norsk språkråd no gjort ferdig ei liste over uttalen av ein del familienamn i Norden (jf. s. 19 og 71).

Arbeidet med handordbøker for bokmål og nynorsk har halde fram. Til no er ca. 40 % av nynorsktilfanget og ca. 31 % av bokmålstilfanget ferdig i førebels redaksjon. For resten av arbeidet er det tanken å bruka manuskriptet i den eine målforma som grunnlag for utforminga av den andre for å spare tid.

Norsk språkråd har i 1976 som tidlegare år sendt ei rekkje fråsegnar til styresmaktene om språklege og språkpolitiske spørsmål. Rådet har bl.a. gjort framlegg om at ein i føresegnene til den nye lova om målbruk i offentleg teneste får med dette tillegget:

“Når ein skal setje namn på statlege institusjonar, bør ein finne ei høveleg namneform som er den same på bokmål og nynorsk. Dersom det ikkje let seg gjere, eller institusjonen alt har eit namn som ikkje høver i den eine av målformene, skal namnet ha både ei bokmålsform og ei nynorskform.”

Språkrådet har også uttalt seg om endring av namnet *gymnas* til *vidaregåande skule* og i den samanhengen namnsetjinga på dei enkelte skulane. Rådet meiner det har kome opp ein del uheldige skulenamn som følgje av omlegginga.

Norsk språkråd har i 1976 engasjert seg sterkt i spørsmålet om norskfaget i skuleverket og på universitetet. I samband med nye læreplanar for den pedagogiske høgskulen (tidlegare lærarskulen) har rådet rådd til at norskfaget bør vera obligatorisk for alle studentane ved den pedagogiske høgskulen, og at det bør gjevast særskild karakter i nynorsk og bokmål.

Språkrådet har også bede departementet vurderer om den praktiske norskundervisninga ved universiteta kan styrkjast. Like eins har rådet uttalt seg om å styrkja norskfaget i den vidaregåande skulen. Rådet meiner bl.a. at sensorane må leggja like stor vekt på språket i eksamenssvara som på innhaldet, og at timetalet for norsk bør aukast. Departementet har delvis kome desse ønska i møte, bl.a. ved å auka timetalet i norsk på den allmennfaglege studieretninga noko.

Norsk språkråd har i ei fråsegn til Kyrkje- og undervisningsdepartementet bede om at det blir skipa ei konsulentteneste for målbruk i offentleg teneste, med hovudoppgåve å føra tilsyn med den administrative gjennomføringa av lov om målbruk i offentleg teneste. Rådet har teke kontakt med Forbrukar- og administrasjonsdepartementet for å samarbeida om den konsulenttenesta for praktisk språkbruk i statsadministrasjonen som departementet no vil skipa. Norsk språkråd har også fått i stand eit samarbeid med Justisdepartementet om konsulenttenesta for språket i lovtekstar.

Som tidlegare år har Norsk språkråd i 1976 uttalt seg i ei rad spørsmål som gjeld måljamstelling i offentleg teneste. Det gjeld for det meste spørsmål frå organisasjonar og privatpersonar som meiner deira språklege rettar blir krenkte. Språkrådet fungerer i slike tilfelle i stadig større grad som ein språkombovdsman, og vurderer i dei einskilde tilfella i kor stor mon krava frå dei som klagar, er rimelege i høve til mållova. Språkrådet har i 1976 uttalt seg om måljamstillinga bl.a. i desse sakene: offentlege lysingar, skattekort, sjukepleiareksamen, vitnemål og eksamensoppgåver i den vidaregåande skulen, søknadsskjema for pass og førarkort, Posthåndboka og trykksaker frå Statens innkjøpssentral. Rådet har også vedteke å undersøkje jamstillinga mellom nynorsk og bokmål ved dei høgere lærestadene i landet, og har i tilknytning til dette sendt eit spørjeskjema til universiteta og høgskulane, studentsamskipnadene, Norsk Studentunion og Universitetsforlaget.

Norsk språkråd har i 1976 vendt seg til Kyrkje- og undervisningsdepartementet med oppmoding om at det blir utarbeidd ein instruks for målbruken i værmeldingar som dei meteorologiske institutta sender ut gjennom Norsk rikskringkasting.

Svenska språknämnden 1976

Svenska språknämnden och dess sekretariat har under 1976 fortsatt sin verksamhet som tidigare (se Språk i Norden 1976, s. 18). Den rådgivande verksamheten har varit en huvudupp-gift, och under 1976 besvarades drygt 8 300 språkfrågor, något mindre än hälften muntligt (i telefon) och resten skriftligt. En del av denna verksamhet har bestått i granskning av lagförslag, av blanketter för olika slag av myndigheter, av termförslag ut-arbetade av Sveriges standardiseringskommission och av manu-skriptet till en svensk-finsk ordbok.

Sekretariatets tjänstemän har undervisat vid ett stort antal kurser för olika kategorier av förvaltningstjänstemän, anställda vid Sveriges Radio, olika grupper av sekreterare, universitets-studerande m.fl. De har dessutom talat om språkfrågor i radio omkring 50 gånger under året.

Svenska språknämnden har under 1976 avgivit remissyttranden till Universitetskanslersämbetet över betänkandet "Högskole-utbildning i svenska", till Industridepartementet över Akaut-redningens betänkande om radioaktivt avfall, till Nordiska rådet över medlemsförslaget A 481/k om ett handlingsprogram för förbättrad språkförståelse i Norden och i det nordiska sam-arbetet samt över medlemsförslaget A 494/s om förenhetligad medicinsk nomenklatur i Norden.

Svenska språknämnden genomförde under året en under-sökning i syfte att kartlägga olika problem inom den språk-liga delen av svenskundervisningen i skolan. Undersökningen gjordes genom en enkät till huvudlärarna i svenska. Resultatet presenterades vid nämndens årsmöte och finns återgivet i Språkvård 4/1976. Språknämndens avsikt med undersökningen

var att skaffa sig underlag för att utarbeta nya hjälpmedel för lärarna.

Svenska språknämnden beviljades år 1975 av Socialstyrelsen ett anslag på 23 500 kronor för projektet "Sjukvårdsspråk", en undersökning av kommunikationen mellan olika slag av sjukvårdspersonal och mellan sjukvårdspersonal och patienter. Projektet har pågått under 1976 och beräknas bli avslutat under 1977.

År 1975 bildades en arbetsgrupp för förbättring och formalisering av språkvårdssamarbetet mellan Svenska språknämnden, Svenska Akademien, Tekniska nomenklaturcentralen och Sveriges standardiseringskommission. Arbetsgruppen för språkvårdssamverkan började sin verksamhet under 1976.

Nämndens tidskrift *Språkvård* har liksom tidigare utgivits med fyra nummer. Antalet betalande prenumeranter för 1977 uppgick till ca 2 700.

I nämndens skriftserie har utkommit två nya nummer, nämligen 59, *Språket i Göteborg* av Bengt Holmberg (se s. 111) och 60, *Släktnamn i Norden* (se s. 19 og 71).

En förteckning över viktigare artiklar i *Språkvård* 1976 samt över nämndens nyutkomna publikationer finns på s. 70—71.

Svenska språknämnden flyttade vid årsskiftet 1976/77 från Gamla stan till större lokaler på Birger Jarlsgatan 9, Stockholm.

Språknämndens personal har från den 1 juli 1977 utökats med ytterligare en forskningsassistent.

Arbetet på en *norsk-svensk ordbok*, en *svensk uttalsordbok*, en *nyordsbok* och en *handbok i offentlig svenska* pågår.

Sverigefinska språknämnden 1976

Sverigefinska språknämnden som bildades 1975 har under 1976 kunnat starta sin egentliga verksamhet. Nämnden har en deltidsanställd föreståndare för sekretariatet sedan september 1976. Verksamheten har under de första månaderna bestått i information om nämndens existens, språklig och terminologisk rådgivning, insamling och systematisering av sverigefinska publikationer och registrering av sverigefinska och andra termer av intresse. Detta har varit början till en samordning av det finska terminologiarbete i Sverige som hittills bedrivits bl.a. vid Statens invandrarverk och vid Stockholms universitet.

Samtidigt har nämnden i nära samarbete med de andra språknämnderna i Sverige och Finland strävat efter enhetlighet i sverigefinsk terminologi och en så stor samstämmighet som möjligt mellan finskan i Sverige och finskan i Finland. Detta har även inneburit täta kontakter med berörda myndigheter, massmedia, institutioner m.fl.

Sverigefinska språknämnden fick väsentligt förbättrade arbetsmöjligheter i januari 1977, då den kunde flytta till samma lokaler som Svenska språknämnden på Birger Jarlsgatan 9, Stockholm. Den omedelbara kontakten med Svenska språknämnden är viktig inte minst därför att en stor del av verksamheten består i att skapa finska motsvarigheter till svenska termer.

Nämndens personal har fr.o.m. den 1 februari 1977 utökats med en assistent på halvtid. Föreståndarens arbetstid utgör sex tiondelar av heltid sedan januari 1977.

Sverigefinska språknämnden beviljades år 1976 av utbildningsdepartementet i Sverige ett anslag på 50 000 kr och av

undervisningsministeriet i Finland ett anslag på 20 000 kr; båda för budgetåret 1976/77. Från Kulturfonden för Sverige och Finland har nämnden för sin verksamhet 1976/77 beviljats 40 000 och från Statens invandrarverk 10 000 kr.